

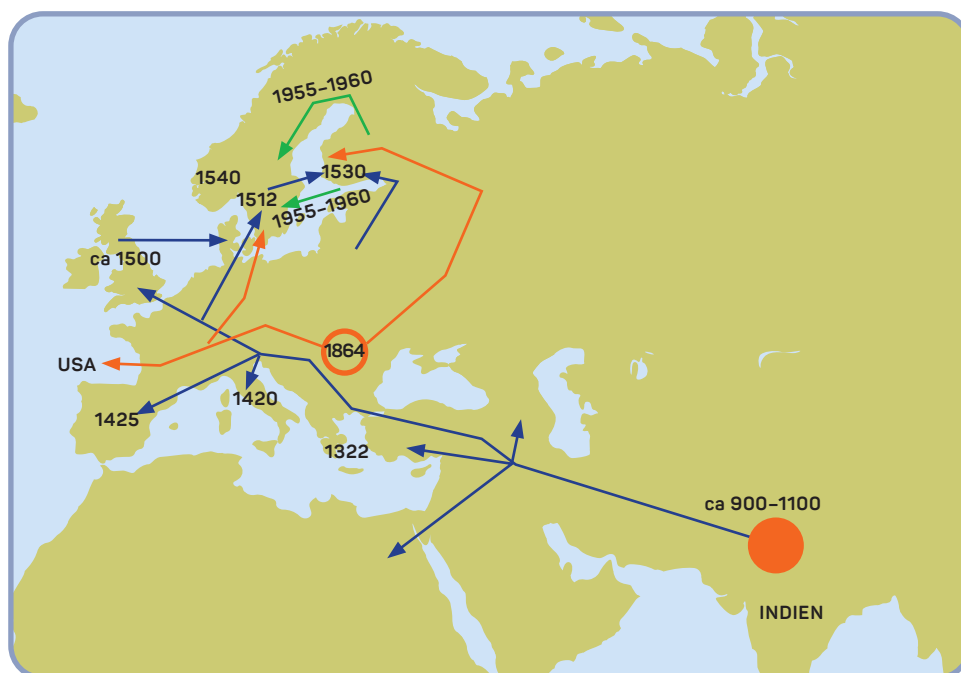
5.
ROMSKA

Romani chib betyder det romska språket. Det är ett av de nationella minoritetsspråken i Sverige. Språket har flera namn: romska, romani chib, romani eller romanes och det har många olika dialekter som talas över hela Europa.

Hur kom romska till Sverige?

Romerna härstammar från Punjab-området i nordvästra Indien. Ingen vet varför eller precis när de gav sig av därifrån. Kanske var det på 1000-talet som romerna utvandrade och tog sig till Balkan och Östeuropa. Sedan har de vandrat vidare och bor nu i alla länder i Europa, men också i USA och i Sydamerika. Romska talas i många länder, men man har inte något eget land.

År 1864 upphävdes slaveriet i Rumänien. Efter det utvandrade många av romerna som varit slavar där till olika länder i Europa och till USA.

Till Sverige kom de första romerna på 1500-talet. Eftersom romerna bar annorlunda kläder och talade ett språk man inte förstod var svenskarna misstänksamma mot dem. De blev kallade tatrare eller zigenare. Romerna utvisades många gånger, men i slutet av 1600-talet ändrade man inställning och tillät romer att stanna om de lät döpa sig och bli kristna.

1914 kom en förordning som förbjöd all romsk invandring och det förbudet avskaffades inte förrän 1954. Sådana lagar stiftades också i Norge och Danmark. De romer som bodde i Sverige under den tiden kunde då inte träffa sina släktingar i Europa. Ända in på 1950-talet fick romer inte bo i vanliga hus, barnen fick inte gå i skolan och romerna var förföljda och grovt diskriminerade. De fick ofta ingen sjukvård i Sverige, inte ens när de skulle föda och vårda sina barn.

På grund av diskriminering och förföljelse har romer länge hållit sitt språk för sig själva och undvikit att prata det inför andra.

Koncentrationslägren

Under andra världskriget försökte nazisterna utrota alla Europas judar i de nazistiska koncentrationslägren. Vad många inte vet är att också ca en halv miljon romer mördades. Det dröjde ända till 1980-talet innan Tyskland erkände att nazisternas folkmord också gällde romerna. Eftersom lagar i Skandinavien hindrade romer från att invandra kunde de som lyckades fly från koncentrationslägren inte söka skydd i Sverige.

Förbättrade livsvillkor

I början av 1950-talet höjdes många röster i Sverige för att man måste förbättra romernas levnadsvillkor. 1954 bestämdes det att det skulle ordnas bostäder åt romerna och 1959 att romska barn skulle få gå i skolan. Då fick romer även rösträtt i Sverige.

Foto från ett romskt läger i Gröndal, Stockholm, 1927.

Nationellt minoritetsspråk

Romska är sedan år 2000 ett av Sveriges nationella minoritetsspråk, vilket innebär att samhället har ett ansvar att skydda och främja språket. Minoritetslagen kom 2010 och stärkte romernas rättigheter till sitt språk ytterligare.

Elever som tillhör minoriteten romer behöver inte kunna romska eller prata det hemma för att få modersmålsundervisning i skolan. Det räcker att en elev i klassen önskar modersmålsundervisning, så ska skolan ordna det. Eleven kan också välja romska som språkval på högstadiet. Men precis som för övriga nationella minoritetsspråk är det ont om lärare och läromedel så undervisningen går inte alltid att ordna.

Modersmålsundervisning i romska pågår.

Vill man läsa romska på universitetet är det svårt idag. Södertörns högskola utanför Stockholm har ansvar för romskan, men har nästan inga kurser i språket. De har ibland andra utbildningar som kallas för romska studier.

Sedan 2007 bedriver Språkrådet språkvård i romska och svarar på språkvårdsfrågor, gör ordlistor, håller föreläsningar och kurser m.m.

Antal talare

Ingen vet exakt hur många som talar romska i Sverige idag. Det finns ingen statistik i Sverige som visar vilka språk som invånarna talar. Många romer invandrade till Sverige under Balkankriget på 1990-talet. Man har försökt ta reda på hur många som talar romska i Sverige i olika undersökningar. En del säger 20 000 och andra 120 000, därför är det väldigt svårt att veta hur många som egentligen talar språket. Det bor kanske runt 100 000 romer i Sverige. Hur många av dem som talar romska vet man alltså inte.

Dialekter

Det romska språket består av många olika dialekter. Romerna har bosatt sig i olika länder i Europa och lånat in ord och en del grammatik från just det landets språk. I till exempel polsk romska ingår många polska ord, men de romska ursprungsorden är samma som i andra dialekter. Eftersom dialekterna innehåller lånord kan det ibland vara svårt för romer från olika länder att förstå varandra.

I Sverige finns det flera olika romska grupper och dialekter. De vanligaste dialekterna i Sverige är lovari, arli och kelderash, som talas i Polen, Ungern, Slovakien, forna Jugoslavien, Grekland, Bulgarien och andra länder. Men det talas också gurbeti, polsk romani, bugurdzi och många fler dialekter.

En dialekt som talats länge i Sverige är kaleromskan, som också kallas finsk romska. Den är nu starkt hotad och riskerar att dö ut om man inte lyckas få barn och unga att vilja prata den.

En annan grupp romer har också bott i Sverige under mycket lång tid och de kallar sig för resande, resandefolket eller resanderomer. Dialekten som de talar har många ord som kommer från svenskan och kallas för svensk romani eller resanderomska. I dag finns mycket få talare kvar och dialekten är också starkt hotad.

Språkets ursprung

Romska är ett indoeuropeiskt språk som är nära släkt med språken hindu och urdu. Ordet rom kan ha olika betydelser: det kan betyda man, människa eller rom. Många av de gamla indiska orden finns kvar i språket. På vandringarna upp genom Europa har turkiska och grekiska ord lånats in. Många romer stannade kvar i Öst- och Centraleuropa och språken där påverkade romskan. Romska har alltså blandats upp med ord från många språk och har i sin tur också påverkat andra språk. Orden tjej, jycke och vischan i svenskan är lånord från romska.

TJEJ
VISCHAN
JYCKE

Skriftspråk och standardisering

Det romska alfabetet består i dag av latinska bokstäver, men i Ryssland och den tidigare Sovjetunionens länder använder man sig av ryska, så kallade kyrilliska bokstäver. Det romska alfabetet använder sig av speciella tecken för vissa ljud, till exempel bokstäverna č, š och ž.

Att det finns många olika romska dialekter gör att det finns olika sätt att skriva språket på. År 2017 startade Språkrådet ett arbete för att ta fram romska skrivregler så att alla ska veta hur man ska skriva språket. Det är ett försök att höja språkets status så att det får samma slags regler som andra språk har. Romskan var tidigare ett språk man talade men inte skrev så ofta. Romer i dag skriver lika mycket som alla andra och då behövs det skrivregler.

Romsk kultur

Den romska kulturen har överlevt alla förföljelser och all diskriminering. Romerna har i århundraden arbetat med hantverk av olika slag. De har blivit kända för sitt fina handarbete inom till exempel smide, träsnidande och korgbindning. Romerna var också ett skickligt handelsfolk och reste runt i världen för att söka nya varor till försäljning.

I Malmö Folkets park firas romsk kulturvecka med dans, sång och matlagning.

Många romer bar förr traditionella dräkter i vackra färger. En del gör det fortfarande, men de flesta klär sig som vem som helst idag.

Det finns många romska berättelser, sagor och sånger. Musikstilen varierar eftersom romerna bott i så många olika länder, men romska musiker har spelat folkmusik i hela Europa. Dans är väldigt viktigt i den romska kulturen. Ett exempel är den kända dansen flamenco som egentligen kommer från den gamla klassiska indiska dansen kathak. Den förde romerna med sig från Indien till Spanien.

En person som har betytt mycket för romerna i Sverige är Katarina Taikon. På 1960-talet skrev hon den första boken i en serie om den romska flickan Katitzi, som handlade om hennes eget liv. Man får följa Katitzi och hennes familj under det svåra livet i Sverige och böckerna fick många svenskar att förstå att romerna var mycket dåligt behandlade.

Sedan januari 2002 sänder Sveriges Radios Radio romano program på romska och SVT sänder nyheter på olika romska dialekter.

Romernas nationaldag firas den 8 april varje år. Man har en romsk flagga och det finns en nationalhymn som heter Gelem, Gelem (Jag har vandrat). På nationaldagen sjunger man nationalhymnen och hissar den romska flaggan.

Religionen

Romerna är i stor utsträckning ett religiöst folk. Eftersom de bor i många länder finns det inte någon enskild romsk religion. Romer kan vara muslimer i muslimska länder medan romer som bor i kristna länder tillhör olika kristna grupper. I Sverige finns det romer med både muslimsk och kristen bakgrund.

FRÅGOR

- Ta reda mer på hur romerna levde i Sverige i början av 1900-talet.
- Varför finns det så många olika dialekter inom romskan?
- Om du går in på urplay.se och söker på romani chib eller romska kan du få höra hur språket låter.